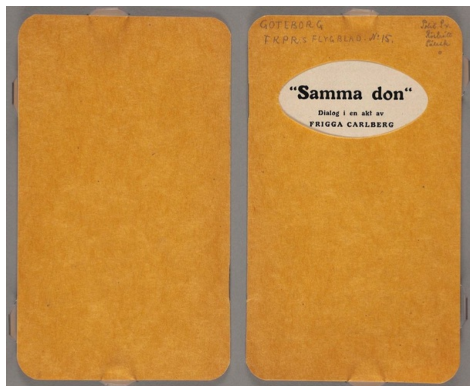

"Samma don".

Dialog i en akt av

FRIGGA CARLBERG

Flygblad N:o 15 utgivet av F. K. P. R. i Göteborg.

---

*

GÖTEBORG 1913
OSCAR ISACSONS BOKTRYCKERI

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta teaterstycke av **Frigga Carlberg** (1851-1925) har digitaliserats från Göteborgs Universitetsbibliotek av Dramawebben och anpassats för Projekt Runeberg i december 2013 av Ralph E.

“Samma don“

Dialog i en akt av

FRIGGA CARLBERG

PERSONER:

Fru Louise Klingelman

Fru Lovisa Andersson

SCEN.

Fru K:s arbetsrum. Skrivbord till höger med papper, fotografier och blommor. Några papper på golvet.

——

Fru Andersson kommer in från vänster, bärande spann, skurtrasa och borste. Hon sätter ned spannen i bakgrunden, går fram till skrivbordet och lutar sig ned för att ta upp papperen — rycker till när hon får blicken på fotografiet av en ung man och utbrister:
— Jaså, *dendär* hör till här i huset! Maken till kortet tösa har — (suckande) ack, ack, ack.
(Böjer sig åter efter papperen, som hon plockar upp och lägger på bordet)

Fru K. (från vänster)

Är ni här nu, fru – – Vad heter ni?

Fru A.

Bara Andersson, frun, som allt annat skräp. (Reser sig upp med handen bakom ryggen, som om hon hade svårt för att räta på sig, går fram på scenen med spannen)

Fru K. (går över till skrivbordet)

Jag vet verkligen inte om jag kan ha er här just nu, då jag har så gränslöst mycket att göra.
Alla dessa papper måste jag se igenom för sammanträdet i morgon

Fru A.

Frun på Förmedlingen sa att jungfrun sagt att det var bråttom. Men vill frun
jag ska vänta till en annan dag, så —

Fru K. (sitter vid skrivbordet)

Nej, nej, stanna, det måste göras idag. Kommittén skall dricka te här i morgon, och här ser så rysligt ut.

Fru A.

Jag tror inte jag hinner bli färdig, om jag inte får börja genast.

Fru K.

Så förargligt! Kan ni inte stanna lite längre i stället.

Fru A.

Nej, frun.

Fru K.

Såå! Nog borde ni kunna rätta er efter vad som passar mig.

Fru A.

Jag kan inte ikväll. Min flicka ligger sjuk därhemma — och jag behöver skynda mig tillbaka.

Fru K.

Finns det ingen annan som ser till henne?

Fru A.

Inte vid denna tiden, frun. Det är en fru på svalen, som springer in då och då när jag är borta, men om kvällen får hon vara hemma och ge sin man mat.

Fru K.

Det är högst obehagligt! Men det är väl ingen annan råd än att låta er fortsätta.
— Håll er bara på avstånd från skrivbordet så länge som möjligt.

Fru A.

Ja, frun. (Bär spannen åt vänster och lägger sig ned för att tvätta golvet)

Fru K. (avsides)

Den är ryslig — den lägre klassen! Alltid är det bekymmer för hemmet och gnäll om barnen, när man vill ha något gjort. — (Letar bland papperen) Var har jag nu listan för petitionen emot kvinnans politiska rösträtt?

A, här är den. Ja vill gärna ha den fulltecknad före sammanträdet i morgon. — Tio — tjugo — trettio — bara fyrtionio namn. Minst femtio måste jag ha. Men jag tror att jag frågat varenda levande själ jag känner — till och med dem jag inte känner. Jag kunde ju ha bilat ut till fabriken och fått arbeterskorna att skriva på, men Arvid tycker inte om att jag kommer i beröring med hans arbetsfolk — och så får jag huvudvärk av maskinslamret, säger han. Det kan endast manliga nerver stå ut med. — Var i all världen ska jag få tag i min femtionde anti — såvida inte? (ser kritiskt på skurgumman)
Hon begriper naturligtvis inte ett smack vad det är fråga om, men det behövs inte heller, namnet är lika bra för det. Jag undrar om hon kan skriva? Säg mig, fru – –

Fra A. (otåligt)

Andersson, frun.

Fru K.

Andersson var det ju. Jag förmodar ni intresserar er inte vidare för politik eller allmänna angelägenheter.

Fru A.

Nej, frun, jag har inte tid att bry mig om annat än hålla ihop mitt lilla hem för barnas skull.

Fru K.

Det är alldeles riktigt. Varje kvinna med aktning för sig själv erkänner att hemmet är hennes rätta sfär. Mannen, hemmet och barnen — denna sköna trilogi! Det gläder mig att ni är av samma mening som jag.

Fru A. (skurar)

Jag gör mitt bästa frun. Men ett stackars fruntimmer som får hänga i från sex på morgonen till tio på kvällen, ibland längre, har inte mycken tid att tänka på annat än sysslorna och att få smulorna att räcka till.

Fru K.

Å, det förstår jag så väl. Och ni vet nog hur nödvändigt det är i vår tid att behålla kvinnan kvar på den plats hon fått.

Fru A. (ivrigt)

Ja, frun, det gör jag visst. Och jag skulle vara så tacksam, om frun ville skaffa mig en riktigt bra plats, antingen här i huset eller nån annanstans.

Fru K. (småler)

Det var inte precis så jag menade, fru –

Fru A. (retligt)

Andersson, frun –

Fru K.

Javisst, Andersson var det. Vad jag menar är, om ni känner till dessa rysliga rösträttskvinnor, som vill rycka kvinnan ut ur hemmets helgedom för att släpa henne i politikens dy. Ungsvenska förbundet håller nu på att samla namn på listor emot kvinnorna för att stödja professor Thyrén i riksdagen — han som talar så vackert för hemmet och kvinnan och för de små oskyldiga barnen.

Fru A.

Herregud, så snällt av'en! (för skurtrasan till ögonen)

Fru K.

Nu tänkte jag fråga er, om ni vill teckna ert namn på denna lista.

Fru A.

Teckna mitt namn? Jag! Nej, snälla frun, det går inte.

Fru K. (uppmuntrande)

Ni behöver bara sätta ett märke.

Fru A.

Inte för den skull, frun, nog kan jag skriva mitt namn alltid, men jag tror inte det vore rätt.

Fru K.

Vad menar ni? Vill ni att jag skall förklara saken för er?

Fru A.

Nej tack, frun. Det behövs inte.

Fru K.

Ni behöver bara skriva ert namn här. Det är så många av stadens finaste och rikaste damer som tecknat sina namn på listan, sådana som förstå saken i grund och botten.

Fru A.

De ser den på sitt sätt, frun. De lever ett slags liv och jag ett annat.

Fru K.

Det behöver inte alls oroa er. De tycka inte alls illa vara att ert namn står bland deras.

Fru A.

Det är mycket snällt av dom, frun. Men jag skulle inte tycka om att ha mitt namn bland deras. (vrider energiskt vattnet ur trasan) Hur skulle namnet Lovisa Andersson, skurmadam, ta sig ut bland alla de fina herrskapsnamnen och titlarna?

Fru K. (leende)

Titeln kunde vi ju utelämna — fru är alldeles tillräckligt.

Fru A.

Det yrket lever en inte på i min klass. Och – frun får ursäkta – men det är så att jag håller allt med dom som vill ha rösträtt.

Fru K. (mycket road)

Verkligen? Högst intressant! Jag får försöka att omvända er, fru – – –?

Fru A. (skriker)

Andersson, frun.

Frun K.

Javisst Andersson. (Lutar sig förbindligt emot henne). Var så snäll och tala om för mig varifrån ni fått er politiska visdom. Har ni hört F. K. P. R:s föredrag?

Fru A.

Nej frun, den herrn känner jag inte, men jag har i nio år hört Anderssons föredrag ifrån soffa eller sänga, mens jag legat och skurat, alldeles som nu, eller suttit uppe om natten och lappat och stoppat åt honom och barna.

Fru K. (strängt)

Er man är naturligtvis socialist?

Fru A.

Det vet jag inte, för sånt kan jag inte skilja på, men han var fasligt kavat å sig, och han talte precis på samma sätt som frun, att kvinnor inte ska ha något att säga varken i hemmet eller utanför – för de har inte samma höga förstånd som karlarna, sa han. “Du har ingen bildning Lovisa“ — den trallen hörde jag för jämnan.

Fru K.

Det gläder mig att höra att ni har en man med så sunda åsikter.

Fru A.

Vad sundheten anbelangar, så är det nog bäst att tiga med det ordet, när det gäller Ville Andersson — det passar inte riktigt för en som sitter där han sitter.

Fru K.

Vad tror ni egentligen rösträtten skall göra er för nytta?

Fru A.
(stiger upp och går framåt scenen och börjar torka stolbenen)

Jo, jag tänker det skulle kunna bli litet mera rättvisa på alla håll — och bättre lagar för kvinnor och barn – – och – –.

Fru K. (avbryter)

Å, vi har verkligen all den rättvisa vi kan önska oss – så ridderliga som männen äro – det har väl till och med ni märkt.

Fru A. (skrattar bittert)

Inte ofta, frun. Men det är kanske syndigt att klaga när en haft det så pass som jag, för på det hela taget har vår Herre varit riktigt god emot mig. Min förste gubbe ramla ner från ett bygge och slog ihjäl sig och vi hade knappt varit gifta i fem år – och begravningskassa bestod både kista och svepa och likvagn. Jag fick arbete i fabriken medsamma och barnkräka kom till krubba. – Och det gick riktigt bra för oss ett par år.
– – Men så kom Andersson i min väg – – –

Fru K. (synbarligen road)

Nå vad ville Andersson?

Fru A.

Vad han ville? Jo, han ville detsamma som alla andra karlar – ha ett trevligt och snyggt hem och ett arbetsamt fruntimmer att passa upp sig för billigaste pris.

Fru K.

Hade han inget yrke att försörja sig med?

Fru A.

Jo, för all del, han var “tillfällighetsarbetare“ — utan tillfälligheter, förstås. Han trivdes bäst med att ligga på soffa och röka sin pipa och ta sin nubbe och tala politik

och skälla på kvinnfolk. Men så fick han vad de kallar “dille“ och kom in på hospitalet – efter bara nio år, så jag får ju säga att jag haft tur – andra stackare får dras med eländet hela livet.

Fru K.

Drack er man så mycket?

Fru A.

En liter om dan, lilla frun, en liter om dan. Och den fick töserna och jag slita ihop slantarna till för att få husafred.

Fru K.

Men sådana äro inte alla män, det vet ni väl –

Fru A.

Ja gudskelov! Min äldsta doter har en man som är god som gull och lika mån om hemmet och barna som hon själv. Men det finns så många andra som hare't svårt,

Fru K.

Det är ju sorgligt, men inte kan rösträtten hjälpa därvidlag?

Fru A.

Jo, det skulle vara en lag som kunde hjälpa en hustru att bli skild från mannen, då han är en ohjälplig drinkare – om de inte kan ta bort fyllan. I stället får hon nu försörja honom – och slita ihjäl sig – och så ha förargelsen att ha honom till herre i huset som alla ska stå på tå för – isch! Det är en lag jag vill ha, men så är det allt några fler – –

Fru K. (skrattar)

Jo, ni har inte små pretentioner, fru – – –

Fru A. (argt)

Andersson frun – Nej, när en för vart steg en tar ser hur illa galet det är ställt, och när en så har lärt sig att vad som är galet *kan* ändras och *ska* ändras, så vore det skam att inte vara med och hjälpa till – om en också bara är en fattig skurmadam. Och när vår Herre har gett en talförmåga, så – –

Fru K. (road)

Låt mig veta vilka andra lagreformer ni vill ha är ni snäll. Ni har väl ingenting emot om jag vid tillfälle roar min man och min son med era politiska åsikter, fru – –

Fru A. (argt)

Andersson, frun.

Fru K.

Javisst Andersson. De ha båda en så hög tanke om kvinnan och hennes plats i livet och vilja se henne skyddad från allt som är lågt och simpelt. Och framför allt från politikens förnedrande detaljer.

Fru A.

Frun får så gärna roa herrarna med mina funderingar. Den lag som jag allra först skulle avskaffa, om jag hade makt, är en mans rättighet att svära sig fri. (Går fram till skrivbordet och pekar på fotografiet av den unge mannen, i det hon säger): Vill frun vara snäll och fråga den unge herrn där, vad han tycker om den lagen. Den är allt bra bekväm! Fråga honom om han tycker det är rättvist att den rike mannen med fingrarna på Den heliga skrift får skydda sin plånbok och sitt anseende och vältra hela skammen och nöden och bördan på flickstackarn – fråga honom det.

Fru K.
(har rest sig upp och stirrar häpen på den talande, utbrister därpå förnärmad)

Människa! Vad menar ni? Tror ni att jag vill tala med min son om så opassande saker? som han inte alls skulle förstå. När man som han växt upp i ett gott, skyddat hem, bibehåller man själens oskuld och renhet långt in i mannaåldern.

Fru A.
(ligger på golvet och torkar det)

Min yngsta flicka började i fabriken när hon var fjorton år – nu är hon nitton – har sörjt sig till lungsot över honom som övergav henne i hennes svåra stund och sen svor sig fri. Hade vi haft pengar, bara så pass som en sån fin herre fästar upp på en månad, så kunde hon ha kommit till ett sanatorium, men barnstackarn ska ha sin mjölkskvätt – och jag kan inte vara borta och tjäna så mycket som förr. Jag bad "vården" om hjälp, men det var ingen anledning, sa dom där – vi hade ju vår nödtorft. Vet frun vad det ordet betyder? Jo, det är – halvsvält.

Fru K.

Det var mycket ledsamt för er att er dotter kommit på avvägar, men där ser ni själv följden av att inte stanna kvar i hemmet utan sträva efter verksamhet ute i livet. Om ni varit hemma och sökt uppfostra era barn på det rätta sättet och vänja dem vid goda seder, så hade kanske er dotter inte blivit en dålig flicka.

Fru A.
(reser sig upp och mäter fru K. med förkrossande blickar)

Min flicka är inte dålig, ska jag säga frun. Hon är bara olycklig, den fattiga ungen. Hon ligger på sin plågobädd så tålig och snäll som en himmelens ängel. Och aldrig säger hon ett ont ord om uslingen som lockade henne i eländet och sen övergav henne och barnet. Det var jag som ville hon skulle stämma honom för barnets skull – hon ville aldrig själv. – Och när han svor, damp hon i golvet som en sten inför hela rätten – så ledsen blev hon. – Men vet frun, så eländig och sjuk mitt barn ligger därhemma i vårt fattiga lilla kyffe, så vill jag inte byta med henne som är mor till en sådan ung herre som den där. (pekar på fotografiet)

Fru K. (strängt)

Om någon bättre herre burit sig illa åt mot er dotter, så behöver ni inte därför förolämpa min son – – –.
— Jag tror ni kan få gå nu, ifall er dotter väntar. Tilda kan ju göra rästen. – Stanna ett ögonblick – –
hur – hur gammalt är barnet ni talade om?

Fru A.
(tar spännen och övriga tillbehör och går till vänster) Sju månader frun. — (Vänder sig om nära dörren och säger)

Får jag ge frun ett råd var frun ska få det sista namnet på listan? Om frun går till hospitalet och frågar min gubbe, så vill han bestämt skriva på, ifall han är såpass redig. "Ville Andersson, dillerant" passar bra mycket bättre på en så'n lista än "Lovisa Andersson, skurmadam". Det namnet ska va på listan *för* rösträtt.

Fru K.
(som varit försänkt i djupa tankar har tydligen icke hört det sista inlägget. Hennes ansikte har ett plågat uttryck. Då hon upptäcker att hon är ensam, utbrister hon i ångest):

– Vad kunde hon mena? Var det *min* son hon anklagade – *min* Karl-Axel? Det *kan* inte vara sant –

och ändå – när jag tänker efter, så – sju månader sa hon, det var *då* – – när pappa och jag var i Wiesbaden och han var så nervös när vi kom hem – och reste till England. (Hon tar fotografiet i sin hand och betraktar det allvarligt, lägger det sedan ned igen, med ansiktet nedåt, går tveksamt ett slag över golvet,

återvänder till skrivbordet, går sedan till dörren och ropar: – Är fru Andersson där?

Fru A.

(kommer in, klädd i schal och duk och med en korg på armen. Studsar när hon ser fru K:s ansiktsuttryck) – Det var betalningen, frun?

Fru K.

– Javisst, se här – betalning för ert besvär. – –
– Vill ni ta detta till hjälp åt er sjuka flicka och – och – barnet? (Räcker henne en sedel).
Jag – jag vill gärna hjälpa er vad jag kan – sedan – –

Fru A. (häpen och glad)

Å, herregud, det blir till både värme och mat åt stackrarna – Gud välsigne frun! Och förlåt vad jag sa nyss – det är inte alltid så lätt att vara herrskapsmor heller förstår jag, (niger och säger idet hon går) Det är mor som mor – samma don, när det gäller sorg över barna.

Fru K. (ensam)

Så ohyggligt detta är! Har min lyckliga ställning i livet gjort mig blind och döv för andras lidande? – Är det sant att män – fina och bildade – kunna handla så mot kvinnor? Och barn? Små, oskyldiga barn, som få frysa och svälta och fara illa för att fadern vill rädda sitt anseende? Och lagen skyddar dem? Lagar som ensamt män ha stiftat. – Och denna orättvisa har jag varit med om att stödja. – (Tar listan och river sönder den långsamt) “Samma don“, sa hon. Ja, därför bör vi också hålla ihop, det förstår jag. – Ska det nödvändigt behövas den egna sorgen för att lära oss det? Min gosse, som jag varit så stolt över – som jag trodde så obetingat på – – (lägger armarna på bordet och gömmer ansiktet)

RIDÅ.

Flygblad N:o 15 utgivet av F. K. P. R. i Göteborg.